

TERÖR SUÇLARI İLE İNSANI GELİŞMİŞLİK DÜZEYİ VE KÜLTÜREL DEĞERLER ARASINDAKİ İLİŞKİ

Selami KOÇAL* ve Mehmet ERKENEKLİ**

ÖZ

Terör, korkutmak, dehşete düşürmek, caydırmak gibi anlamları ifade etmektedir. Terör suçları ise, toplumda genel bir korku ortamı oluşturmak ve belirli bir siyasi amacı elde etmek için sistematik olarak şiddetin kullanılması olarak tanımlanmaktadır. Bu çalışmada bir taraftan konuyla ilgili tanımlara yer verilirken diğer taraftan da konunun kültürel ve insani gelişmişlik boyutu üzerinde durulmaya çalışılmıştır. Çalışmanın amacı, terör suçlarının ortaya çıkışında insani gelişmişlik düzeyi ve kültürel değerlerin etkisinin tespit edilmesidir. Yapılan analizler neticesinde; Hofstede'nin modelinde yer alan altı adet kültürel değer boyutundan sadece ikisi (güç mesafesi ve uzun vadecilik) ile terör suçları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Terör suçları ile iki adet insani gelişmişlik düzeyi (eğitim ve gelir) arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki, sağlıkla ise negatif yönde ancak anlamlı olmayan bir ilişki saptanmıştır. Ayrıca, Hofstede'nin kültürel değer boyutları ile insani gelişmişlik düzeyinin terör suçlarının % 15'ini açıkladığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Hofstede, Kültürel Değerler, İnsani Gelişmişlik, Terörizm, Global Terör Endeksi.

THE RELATIONSHIP AMONG TERROR CRIMES, HUMAN DEVELOPMENT LEVEL AND CULTURAL VALUES

ABSTRACT

Terror, in general, means to scare, terrify and discourage. The terror crimes are defined as the use of violence systematically to create a general climate of fear in a population and thereby to bring about a particular political objective. In this study, on the one hand the definitions related to the subject are given and on the other hand culture and human development dimensions of the subject are addressed. The aim of this study is to determine the effects of human development level and cultural factors on the emergence of terror crimes. As a result of the analyses made; out of the six cultural values of Hofstede's model only two (power distance and long term orientation) were found to have significant relationships with terror crimes. It was found a moderate significant negative relationship between the two levels of human development (education and income) and terror crimes and a negative but insignificant relationship between health and terror crimes were found. In addition, it has been found that Hofstede's six cultural values and human development index together explain %15 of terror crimes.

Key Words: Hofstede, Cultural Values, Human Development, Terrorism, Global Terrorism Index.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, KHO Savunma Bilimleri Enstitüsü Savunma Yönetimi Ana Bilim Dalı Bşk.İği, Kara Harp Okulu, Ankara, e-posta: sdejavu3331@gmail.com

** Doç. Dr., KHO Sosyoloji Bölüm Bşk., Kara Harp Okulu, Ankara, e-posta: merkenekli@kho.edu.tr

GİRİŞ

İdeolojik, politik ve kültürel farklılık terörün çıkış noktası gözükmele birlikte toplumdaki dengesiz gelir dağılımı, sağlık şartlarından yoksunluk, eğitim olanaklarına erişememe gibi insani gelişmişlik parametreleri terör için besin kaynağıdır. Bu unsurlar propaganda malzemesi yapılarak, mümkün olduğunca istismar edilmeye çalışılmaktadır.

Bu yüzden insani gelişme endeksine göre az gelişmiş ülkelerde terör faaliyetlerinin yaygın olma nedenlerinin başında sağlık, eğitim ve gelir değerlerinin düşük olması gelir. Ancak bu istatistiksel veriler yalnızca az gelişmiş ülkelerde terör eylemlerine rastlandığı anlamına gelmemektedir. Nitekim terörün, ulusal, küresel, dini, etnik milliyetçi yapılarda ortaya çıkabilmesi mümkündür. Bu bağlamda, toplumda azınlık durumda olduğunu ve kendilerine farklı davranıldığını algılayan insanların, başka şekillerde elde edemedikleri saygıyı, şiddet ve terör örgütü üyesi olma yoluyla kendilerinde tesis etmeye çalışmaları terörü ortaya çıkaran etmenlerken; ekonomik, sağlık ve eğitim gibi konulardaki eşitsizlik ve sosyal adaletsizlikler ise, terörü besleyen nedenlerdir.

Bu çalışmada ilk olarak; terör kavramı ve terörizm, global terör endeksi, insani gelişmişlik düzeyi, insani gelişmişlik düzeyinin temel bileşenleri, kültür kavramı ve işlevi ile Hofstede'nin kültürel değer boyutları üzerinde durularak konunun kavramsal çerçevesi açıklanacaktır. Ardından çalışmanın esasını teşkil eden insani gelişmişlik düzeyi ve kültürel değerler ile terör suçları arasındaki ilişki, ortaya konan hipotezlerle ve yapılan analizlerle incelenecektir.

1. TERÖR KAVRAMI VE TERÖRİZM

Latince “terrere”den gelen terör sözcüğünün, “*korkutmak*”, “*dehşete düşürmek*”, “*korkup kaçırmak*”, “*caydırmak*” gibi anlamları vardır (Güzel, 2002: 15). Terörün etimolojik anlamlarına bakıldığında, terör eylemi olarak nitelendirilebilecek eylemlerin, tarihin çok eski dönemlerinde iktidarı ele geçirmek veya iktidarı korumak amacıyla çaba sarf edilmesi sonucu ortaya çıktığı görülecektir (Acar ve Urhal, 2007: 314).

Terör ve terörizm, son yıllarda insanların sıkça duydukları ve üzerinde her kesimden insanın yorum yaptığı kavramlar olmuştur. Ancak kaynağı ve doğası siyasal alanla ilgili olan “terör”e dair tanımlamalarda fikir birliği bulunmamaktadır. Terörün çerçevesinin çizilmesi ve teröristlerin profillerinin ortaya konmasına yönelik bu güne kadar bir çok çalışma yapılmış olmasına rağmen, henüz tam olarak ne terörün çerçevesi çizilebilmiş, ne de net bir terörist profili ortaya konabilmiş değildir (Peterka-Benton ve Benton, 2014:17-18). Her siyasi bakış açısının siyaset ve tehdit anlayışı farklı olduğu gibi, bu anlayışların her birine göre şekillenen teröre dair algı ve tanımlamalar da farklılık göstermektedir.

Yasal mevzuatımıza (3713 sayılı *Terörle Mücadele Kanunu*) göre, yaşanan olayların terör faaliyeti olarak sayılabilmesi için eylemin: “*Cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirerek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla gerçekleştirilen eylemlerden*”

olması ve ayrıca, sayılan yöntemleri kullanarak belirtilen amaçlara ulaşmak için bir örgüte mensup kişi veya kişilerce girişilen ve her türlü suç teşkil eden eylemlerden olması gerekmektedir.

Global Terör Endeksi (GTI)

Global Terör Endeksi, 162 ülkeyi kapsayan ve doğrudan ya da dolaylı olarak teröre maruz kalınan durumları ihtiva etmektedir. Bu terör olayları ise ölüm, yaralanma, mala zarar verme veya olay sonrası yaşanan psikolojik travmalar dikkate alınarak hazırlanmıştır. Bu endekste terör: “Devlet dışı örgütler/aktörler tarafından, korku, baskı ve tehdit kullanarak, politik, ekonomik, dini veya sosyolojik amaçlara ulaşmak için yapılan her türlü yasa dışı şiddet eylem ve faaliyetleri” olarak tanımlanmıştır (GTI Report, 2014: 6).

Bu raporda yer verilen ve GTI'ya esas teşkil eden aşağıdaki üç kriter baz alınmıştır:

1. Yapılan eylem, eylemi gerçekleştiren kişi veya örgütlerce belli bir amaca (politik, ekonomik, dini, sosyolojik vb.) yönelik olarak, bilinçli ve kasti olarak yapılmış olmalı.
2. Yapılan eylem, şiddet içermeli ve mal veya can kaybına yönelik olmalı.
3. Eylemi icra eden kişi veya örgütlerin, devletin organik yapılanması dışında, her türlü illegal yapılanmalardan olmalı.

Bu rapor, terörizm ile ilgili, dünyada yer alan en yetkin bilgileri ihtiva etmekte ve ayrıca, dünya nüfusunun % 99,6'sını kapsamaktadır (GTI Report, 2014:7).Global Terörizm Veri Bankası ise, bu konuda en yetkin ve en sağlam veri bankasıdır. Çünkü içinde yer alan bilgiler sistematik ve kapsayıcı bir şekilde, gerek yurt içi, gerek uluslararası alanda meydana gelmiş terör olaylarını kapsamaktadır.

2. İNSANİ GELİŞMİŞLİK DÜZEYİ

İnsani gelişmeyi, kişilerin tercihlerini geliştirme süreci olarak tanımlamak mümkündür. Gelir, eğitim, sağlık gibi temel göstergeler ise, insani gelişmenin temel etkinlikleridir. İnsani gelişmenin temel amacı, gelecekte tüm insanların her alanda potansiyellerini geliştirip kullanabilmeleri için uygun fırsatlar yaratmaktır (Uzun, 2003: 161).

İnsani gelişme, bir süreçtir. Toplumların olanaklarına ve kabiliyetlerine göre yavaş ya da hızlı ilerlemektedir. Gelişmekte olan ülkelerde görülen insani gelişme, kırsal-kentsel, kadın-erkek, yoksul-fakir gruplar arasındaki uçurumu belirgin bir şekilde ortaya çıkarmaktadır. Geri kalmış ülkelerde en çok etkilenenler ise, kadınlar ve çocuklar olmaktadır.

a. İnsani Gelişme Endeksi (HDI)

İnsani gelişme raporları, kişi başı gelir hesaplarının ötesine geçerek insan kaynaklarının gelişimini, insanı insan yapan özgürlük, kişilik gibi unsurları ve insanın temel gereksinimlerine ulaşma düzeyini bir arada değerlendirmekte ve böylece kalkınma içindeki insanın rolünü ele almaya çalışmaktadır. İnsani gelişme endeksleri ise, yayımlandığı dönemde meydana gelen gelişmeler göz önüne alınarak bu gelişmelerin insani gelişme üzerindeki açılımlarına değinmektedir. Nitekim Birleşmiş Milletler Gelişme Programı (United Nations Development Programme, UNDP), gelişmenin artık ne kadar büyümeyle değil, ne tip büyümeyle değerlendirilmesi gereği karşısında insani gelişme endeksini geliştirmiştir (Günsoy, 2005: 36).

Yaşam beklentisi, eğitim ve kişi başına gelir unsurlarına dayalı olan insani gelişme endeksi, bu anlamda gelişme analizinin kapsamını genişletmiştir. İnsani gelişmenin hesaplanması için kullanılan bu endeks günümüzde önemli bir uluslararası gösterge olarak kabul edilmektedir.

İnsani gelişme endeksleri, BM'ye üye gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeleri kapsamakla birlikte, 2014 yılı insani gelişme endeksi hesaplanmasına dâhil

edilen ülke sayısı 187'dir. Endeks hesaplamasında kullanılan veriler, raporun yayınlandığı yılın bir yıl öncesine aittir. Ancak bazı durumlarda veri toplama sorunları nedeniyle, iki yıl öncesinin verileri de kullanılabilir. Bununla birlikte, genel olmayıp bazı ülkelerin daha eski dönem verileri de karşımıza çıkabilmektedir.

İnsani gelişme endeksleri, sıfır ile bir arasında değer almaktadır. Endeks değerinin bire yaklaşması arzulan durum olup, yüksek insani gelişmişliği gösterir. Elde edilen insani gelişme endeksi sonuçlarına göre ülkeler çok yüksek, yüksek, orta ve düşük insani gelişme grubu olarak dörde ayrılmaktadır.

b. İnsani Gelişmenin Temel Bileşenleri

1990 yılında hazırlanmış ve bu yıldan itibaren aralıksız her yıl tüm dünya ülkelerindeki yaşam şartlarını görüntülemek ve insanlığın karşı karşıya kaldığı problemleri ortaya çıkarıp yaşam standartlarını arttırmak için neler yapılması gerektiği konusunda öneriler sunmak amacıyla yayınlanan insani gelişme endeksleri hesaplamalarında eğitim, sağlık ve gelir verileri kullanılmaktadır (Yılmaz, 2002: 92). Bu parametreler aşağıda açıklanmaktadır.

Eğitim bileşeni için 25 yaş ve üzeri kişilerin hayatı boyunca aldıkları eğitim yıllarının ortalaması olan yetişkin eğitiminin ortalama okullaşma yılı ve okula başlama yaşındaki çocukların beklenen okullaşma yılı göstergeleri ile ölçülmektedir. Sağlık ölçümü ortalama yaşam süresi ile yapılır. Gelir bileşeni ise kişi başına düşen gelirin satın alma gücü paritesi ile hesaplanmasıyla yapılır.

Bu göstergelerin ölçüm için kullanılmasının nedeni, toplumların kalkınmasında önemli bir unsur olan insan unsurunun iyi bir eğitim düzeyine, sağlıklı bir yaşama ve yüksek bir hayat standardına sahip olması gerektiği düşüncesidir.

3. HOFSTEDE'NİN KÜLTÜREL DEĞER BOYUTLARI

Hofstede'ye göre kültür, insan topluluklarını birbirinden ayıran zihinsel programlardır. Bu programlama ailede başlamakta, okulda, arkadaş gruplarında, çalışma ortamında ve içinde yaşanılan toplumda devam etmekte; öğrenme sonucu oluşmakta ve kişinin sosyal ortamından kaynaklanmaktadır (Erkenekli, 2011: 3).

Hofstede'nin kültürel değer boyutlarının, bir eksen üzerinde düşünüldüğünde yüksek ve düşük olarak iki yönünün olduğu görülmektedir (Çukur, 2007: 49-50). Mesela, anaerkillik-ataerkillik değer boyutuna göre bir toplum anaerkillikten uzaklaşırken ataerkilliğe doğru evrilmektedir. Bunun tam tersini söylemek de mümkündür. Bu bağlamda bir toplum ya anaerkil ya da ataerkil diye nitelendirilmektedir (Erkenekli, 2011: 7).

a. Güç Mesafesi (Power Distance)

Güç mesafesi boyutu; toplumdaki bireyler arasında eşitlik olmadığı fikrine dayanmaktadır. Bir toplumun aile, eğitim sistemi, iş ortamı, politik sistemler gibi çeşitli kurumlarında gücün üyelere eşit dağılıp dağılmamasının nasıl algılandığıdır. Güç mesafesinin geniş olduğu toplumlarda; sınıf ayrımları ve buna bağlı farklı sınıfsal statüler mevcuttur. Gücün bireyler arasında eşitsiz dağılımını ve hiyerarşik yapılanmayı kabullenme eğilimi yüksektir. Dar güç mesafesine sahip toplumlarda ise; toplumdaki bireyler arasında gücün dağılımı göreceli olarak daha eşittir, sosyal sınıf ayrımı ve hiyerarşi yoktur. Sunulan fırsatlarda ve ödüllendirme süreçlerinde geniş güç mesafesine sahip toplumlara göre eşitsizliğe daha az rastlanmaktadır (Ünalp, 2007: 99; Hofstede, 1984, 2001).

b. Bireysellik-Toplulukçuluk (Individualism/Collectivism)

Bu boyut bireyler arasındaki ilişkileri ve bu ilişkilerin yoğunluğunu tanımlamaktadır. Bir toplumda bireyler arasındaki bağlar zayıfsa ve toplumun ortak çıkarlarının yerine bireysel çıkarlar öncelikliyse; bu toplumlar bireysellik sergileyen toplumlar olarak ifade edilmektedir. Toplulukçu toplumlarda ise; grubun veya toplumun gelişmesi amaç olarak görülmekte ve bireylerin gelişmesi bu amaca ulaşmanın bir aracı olarak kabul edilmektedir. Bireyci kültürler ben bilinci, toplulukçu kültürler ise biz bilinci hâkimdir. Bireyci toplumlarda kimliğin temeli bireyken, toplulukçu toplumlarda bireyin kimliği sosyal sistem içerisinde şekillenmektedir (Ünalp, 2007: 99; Hofstede, 1984, 2001).

c. Anaerkillik-Ataerkillik (Femininity/Masculinity)

Rekabet, başarı, performans, terfi, atılganlık, kazanç gibi materyalist değerlerin egemen olduğu ve insanın ikinci plana atıldığı toplumlar, ataerkillik toplumlardır. Anaerkillik toplumlarda ise; insan ilişkileri materyalist değerlerden üstün tutulmakta yaşam kalitesi, dayanışma, empati, yardımseverlik, güvenlik, diğerleriyle iyi ilişkiler, işbirliği ve çevrecilik gibi değerler önemli görülmektedir. Anaerkillik toplumlarda güçsüze, ataerkillik toplumlarda güçlüye sempati duyulmaktadır. Anaerkillik toplumlar yaşam kalitesi ve insanın önemine değer verirken ataerkillik toplumlarda maddi değerler önem kazanmaktadır (Ünalp, 2007: 100; Hofstede, 1984, 2001).

ç. Belirsizlikten Kaçınma (Uncertainty Avoidance)

Bu boyutta; toplumdaki bireylerin belirsizliği ne ölçüde tolere edebildikleri veya belirsizlik karşısında kendilerini ne ölçüde tehdit altında hissettikleri açıklanmaya çalışılmaktadır. Belirsizlikten kaçınma derecesi temel olarak bir toplumun geleceğe ilişkin endişelerinin seviyesidir.

Belirsizlikten kaçınma derecesi yüksek toplumlarda bireyler kendilerinden beklenen davranışları ve gelecekte ne olacağını bilmek istemekte, belirsizlikten kaçınma derecesi düşük toplumlarda ise bireyler bilinmeyen ya da tanınmayan durumlarda daha esnek davranışlar sergilemekte ve risk alma eğilimi göstermektedirler. Belirsizlikten kaçınma derecesinin düşük olduğu kültürler, değişime ve yeni fikirlere açıktır, kültür çeşitliliğine ilişkin hoşgörü mevcuttur. Belirsizlikten kaçınma derecesi yüksek kültürlerde ise, yabancı ve farklı olana karşı korku duyulmaktadır (Ünalp, 2007: 100; Hofstede, 1984, 2001).

d. Kısa Vadecilik (Normatif)-Uzun Vadecilik (Pragmatik) (Short/Long Term Orientation)

Her toplum, yaşanan anın ve geleceğin zorluklarıyla uğraşırken bir yandan da kendi geçmişiyle olan bağlarını da devam ettirmek zorundadır. Toplumlar, bu varoluşsal iki hedefe farklı şekillerde öncelik vermektedir. Normatif yapıdaki kültürler, toplumsal değişimi şüpheyle izlerken, değer verdikleri geleneklerini sürdürmeyi tercih etmektedir. Pragmatik yapıdaki kültürler ise, faydacı bir yaklaşım sergileyerek modern eğitimlerde, tutumluluğu ve çabalamayı, geleceğe hazırlanmak için bir yol olarak sunmakta ve desteklemektedir (Hofstede [web], 2015).

Bu boyut; toplumların zaman olgusuna nasıl baktıklarını ifade etmektedir. Özellikle kısa vadeli yönelimli toplumlardaki bireylerin bakış açıları geçmiş ve şimdi ile sınırlı kalmaktadır. Uzun vadeli yönelimli toplumlardaki bireyler ise, dinamik ve geleceğe yönelik daha geniş bir bakış açısına sahip kabul edilmektedir (Ünalp, 2007: 101; Hofstede, 2001).

e. Mutlu Olmaya Bağlılık-Sosyal Normlara Bağlılık (Indulgence/ Restraint)

Bu boyut, insanların arzu ve dürtülerini kontrol edebilme kapasitesi olarak tanımlanabilir. Mutlu olmaya bağlılık boyutu, yaşamdan zevk alma ve eğlenmeyle ilgili olan temel ve doğal insan güdülerinin mutluluklarına nispeten izin veren bir toplumu ifade etmektedir. Dürtülerini kontrol etmekte nispeten zayıf kalanlar “hoşgörüyü” temsil etmektedir. Bu tarz toplumlarda insanlar, yaşamdan zevk alarak ve eğlenmeyi bilerek, arzu ve dürtülerini anlamaya dönük bir isteklilik sergilemektedir. Aynı zamanda genellikle pozitif davranışlarda bulunarak hayata iyimser bir pencereden bakma eğilimi hâkimdir. İstenildiği gibi para harcayabilmek ve yaşamdan haz almak adına gerekli olan boş zamanı yaratmak için çok çaba harcanmaktadır (Hofstede [web], 2015).

Sosyal normlara bağlılık boyutu, katı sosyal normlarla yaşamı düzenleyen ve insanların mutlu olma ihtiyaçlarına kısıtlamalar getiren bir toplumu işaret etmektedir. Bu boyutta insanlar, dürtüleri güçlü bir şekilde kontrol altına alarak “baskıya” olan eğilimlerini açığa vurmaktadır.

Bu boyutun hâkim olduğu toplumlarda insanlar, hayata karamsar bir pencereden bakmaktadır. Mutlu olmaya bağlı toplumların aksine, bu toplumlar kendilerine boş zaman ayırmak adına girişimde bulunmaz. İnsanlar, hareketlerinin mutlaka belli normlarla kısıtlanması gerektiğine ve hoş görmenin yanlış bir davranış şekli olduğuna inanmaktadır (Hofstede [web], 2015).

4. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

a. Araştırmanın Tasarımı

Araştırma, pozitivist bilim anlayışı ile ele alınıp incelenmiştir. Araştırmada nicel veri toplama yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmada Hofstede'nin web sitesinden istifade edilmiş ve ülkelerin altı kültürel değer boyutuna ilişkin değerler, analiz edilmek üzere SPSS 23.0 programına girilmiştir. Global terör endeksine ilişkin veriler, 2014 yılında belirlenerek yayınlanan rapordan elde edilerek analize dahil edilmek üzere SPSS 23.0 programına girilmiştir. Son olarak, insani gelişmişlik düzeyi ve alt boyutlarına ilişkin veriler, bu konu hakkında 2014 yılında yayınlanan rapordan istifade edilerek SPSS programına girilmek suretiyle analize tabi tutulmuş ve belirlenen hipotezler test edilmiştir.

b. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya dayanak tespit eden insani gelişmişlik düzeyi ve onun alt bileşenleri olan eğitim, gelir ve yaşam süresine ilişkin veriler en son 2014 yılında yayımlanan ve dünya çapında 185 ülkenin yer aldığı insani gelişmişlik raporundan elde edilmiştir (UNDP, 2014 İnsani Gelişme Raporu). İnsani gelişmişlik endeksi ise sıfır ile bir **(0-1)** arasında bir değer almaktadır. Rapordaki veriler 2013 yılına ait veriler olup, eğitim süresine ilişkin veriler ise 2012 yılına aittir.

Global terör endeksine ilişkin veriler ise yine en son 2014 yılında yayımlanan ve 124 ülkenin yer aldığı Global Terör Endeksi Raporundan istifade edilmek suretiyle elde edilmiştir. Raporda **en yüksek değer 10, en düşük değer ise 0** olarak belirlenmiştir.

Hofstede'nin Kültürel Değerler Modeline ilişkin veriler ise Hofstede'nin resmi olarak kullandığı web sitesinden elde edilmiştir. **En yüksek değer 100, en düşük değer ise 0** olarak belirlenmiştir.

c. Örneklem

Hofstede'nin Kültürel Değer boyutlarına ilişkin değerler Hofstede'nin web sitesinden alınmıştır. Hofstede'nin araştırmasında toplam 103 ülkeye ilişkin veriler yer almasına rağmen, analize toplam 94 ülke dahil edilmiştir. Çünkü 9 ülkeyle ilgili gerek global terör endeksi, gerekse insani gelişmişlik endeksine ilişkin veri olmaması nedeniyle her üç değişkene ait verinin bulunabildiği 94 ülke analize dahil edilmiştir.

ç. Veri Analiz Yöntemleri

Araştırma bulguları, elde edilen veriler üzerinde SPSS 23.0 paket programı kullanılarak gerçekleştirilen analizlerin sonucunda elde edilmiştir. Araştırmaya yönelik analizler 94 veri üzerinden yapılmıştır.

Elde edilen veriler, nicel veri analizi yöntemlerinden olan korelasyon ve regresyon analizi yöntemleriyle analiz edilmiş ve sonuçlar tablolar haline getirilerek değerlendirilmiştir. Veriler değerlendirilirken neden–sonuç ilişkileri incelenmiş ve yorumlanmıştır.

5. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Bu çalışmada, kültürel değerlerin ve insani gelişmişlik düzeyinin terör suçlarını pozitif ya da negatif olarak etkilediği düşünülmektedir: **Bu varsayım doğrultusunda, terör suçlarının kültürel değerlere ve insani gelişmişlik düzeyine göre değişebileceği değerlendirilebilir.**

Terör suçlarının kültürel değerlere göre farklılaşabileceği fikri, aklımıza gelebilecek her türlü toplumsal olayın temelinde bu kültürel değerlerin yattığına yönelik varsayıma dayanmaktadır. Nitekim kültürel değer boyutlarının, toplumsal davranışlara ve toplumsal kurumlara farklı oranlarda etki ettiği çok değişik araştırmalar sonucunda tespit edilmiştir (Hofstede, 1984,

2001). Örneğin, Hofstede'nin (2001), IBM bilgisayar firmasında yaptığı çalışma, kurum kültüründe adı geçen boyutların ne kadar etkili olduğunu göstermektedir. Yine Huber (2001)'in, Hofstede'nin kültürel değer boyutlarını kullanarak bir ülkedeki yolsuzlukla, kültürel değer boyutları arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu ispatlayan çalışması da bunun en dikkat çekici örneklerindedir.

Terör suçlarının meydana gelmesi kültürel değerlere göre farklılık gösteriyorsa, bu suçların oluşumunda altı adet kültürel değer boyutundan hangileri etkili olmaktadır?

1. Güç mesafesi değerinin nitelikleri açısından değerlendirildiğinde; güç mesafesi yüksek olan ülkelerde, liderler çok önemli bir statüye sahiptir. Bu statüye ulaşan liderler, o statünün hakkını verebilmek adına sürekli olarak güçlü bir görüntü çizmek zorundadır. Bu tarz toplumlarda liderin gücüne paralel olarak devletin gücü oldukça yüksek olduğundan insanlar kendilerini ifade etmekte zorlukla karşılaşacak ve karşılıklarına sürekli olarak devlet tarafından bariyerler konulacaktır.

Hofstede (1984), yapmış olduğu çalışmada, güç mesafesi ile siyasal şiddetle arasında bir korelasyon olduğunu belirtmiştir. Buna paralel olarak, güç mesafesi yüksek olan ülkelerde terör olaylarının ve dolayısı ile terör suçlarının artacağı değerlendirilmektedir. Güç mesafesi düşük ülkelerde ise bunun tam tersi bir sonuç beklenmektedir. **Bu kabul doğrultusunda, terör suçları ile güç mesafesi değeri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu düşünülebilir.**

2. Bireysellik-toplulukçuluk değer boyutunun özellikleri çerçevesinde; bireysellik, gevşek bağlarla oluşmuş sosyal yapı içerisinde bireylerin, sadece kendilerini ve en yakınındaki ailelerini, geri kalanlardan daha ön planda

tutması olarak tanımlanabilir. Toplulukçuluk ise, çok sıkı bağlarla örülmüş sosyal yapının içerisinde bireylerin özlerinden daha fazla olarak akrabalarına veya üyesi oldukları özel kurumlara karşı kayıtsız bir sadakat beslemeleri ve bunları koruyup kollamaları anlamına gelmektedir. Toplulukçuluk değeri yüksek olan toplumlar birbirlerine daha bağlı olduklarından, herhangi bir hak ihlali olduğunda, bireyselcilik değeri daha yüksek olan toplumlara göre daha fazla tepki göstereceklerdir.

Davis (2009)'e göre, toplulukçu kültürün egemen olduğu toplumlarda, grubun amaç, hedef ve çıkarları bireyinkinden önceliklidir ve birey içinde bulunduğu grubun veya topluluğun çıkarları ve amaçları için gerekirse kendini feda etmeye hazırdır. Davis (2009), 1982-2006 yıllarını kapsayan 2.000 intihar saldırısı türü terör eylemlerinin % 98'inin toplulukçu kültüre sahip ülkelerde meydana geldiğini bulgulamıştır. **Bu varsayım doğrultusunda, terör suçları ile bireyselcilik değeri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu düşünülebilir.**

3. Ataerkillik-Anaerkillik değerinin özellikleri açısından bakıldığında; bir toplumda bireyler, Hofstede (2001)'nin dediği gibi, "maddi kazançlar" için hırs gösteriyor ve insana verilen değer ikinci plana itiliyorsa, ataerkil bir yapıdan bahsedilebilir. Tam aksine, kadınlarda fazlasıyla bulunan merhamet, nezaket, sadakat ve sevgi gibi insan ilişkilerine değer veren duygular öne çıkıyorsa, bu toplumda anaerkil bir yapı hâkimdir (Sığırı ve Tıǧlı, 2006: 42-43). Ataerkil kültürlerde "başarı, girişimci ruh, rakiplerle yarış hâli, muktedir olma isteği ve çaba" gibi konular ön plana çıkarken, anaerkil kültürlerde ise "samimi ilişkiler, güçsüz olanı kollama ve uyum" gibi özelliklerden bahsedilmektedir (Çukur, 2007: 50).

Anaerkil toplumların hümanist bir karakter sergilemesinden dolayı, terör olaylarının daha az olacağı beklenmektedir. Ataerkil toplumların ise, materyalist bir doğrultuda hareket ederek güç ve başarıya odaklandıkları ve hırslarına mani olamadıkları için teröre daha fazla yönelecekleri değerlendirilmektedir. **Bu varsayım doğrultusunda, terör suçları ile ataerkillik değeri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu düşünülebilir.**

4. Belirsizlikten kaçınma, bir toplumun belirsizlikten duyduğu rahatsızlığın seviyesini göstermektedir (Çukur, 2007: 50). Buradaki asıl konu, geleceğin asla bilinmeyeceği gerçeğine rağmen geleceği kontrol altına almalı mıyız? ya da her şeyi akışına mı bırakmalıyız? sorusuna verilecek cevaptır. Belirsizlikten kaçınma değeri yüksek olan toplumlar, inanç ve davranış konusunda katı kurallar uygulayarak fikir ve davranışlara hoşgörüsüz davranmaktadır. Kluch ve Vaux (2015)'e göre, belirsizlikten kaçınma değeri yüksek olan toplumlar, tanımadığı ve yabancı olduğu her şeye düşman olmaya ve dogmatizme eğilimli toplumlardır ve buna paralel olarak belirlilik (fundamentalist inanç), dogma ve geleneklere bağlı yaşamayı kendileri için bir güvence olarak görürler.

Sonuç olarak; belirsizlikten kaçınma değeri düşük olan toplumlar, katı prensiplerden daha çok, rahat ve huzurlu bir yaşayış şekli sürdürmek isterler. Buna mukabil, belirsizlikten kaçınma değeri yüksek olan toplumlar ise, inanç ve davranış konusunda katı kurallar uygulayarak, fikir ve davranışlara karşı hoşgörüsüz davranırlar ve bundan dolayı bu tarz ülkelerde terör olaylarının ve terör suçlarının artması beklenebilir. **Bu varsayım doğrultusunda, terör suçları ile belirsizlikten kaçınma değeri arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu değerlendirilmektedir.**

5. Uzun vadecilik- kısa vadecilik değer özellikleri incelendiğinde; uzun vadecilik değeri baskın olan toplumların geleceklerini net olarak görebilme isteklerinden dolayı güvenlik konularına hassasiyet duyacakları ve bu bakımdan terör suçlarının azalacağı değerlendirilmektedir. Uzun vadecilik değeri düşük olan toplumlar ise, Kluch ve Vaux (2015)'e göre, sosyal değişim ve dönüşüme şüpheyle yaklaşırlar ve bu değişimi kendi alışık oldukları yaşamlarına bir tehdit olarak algırlar. Bundan dolayı, uzun yıllar boyunca tecrübe edilerek yerleşmiş gelenek ve göreneklere sıkı sıkıya bağlı kalırlar ve bu durum da teröre uygun ortam sağlar. **Bu varsayım doğrultusunda, terör suçları ile uzun vadecilik değeri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu değerlendirilmektedir.**

6. Mutlu olmaya bağlılık- sosyal normlara bağlılık değer boyutunun özellikleri açısından incelendiğinde; Sosyal normlara bağlılık boyutu, katı sosyal normlarla yaşamı düzenleyen ve insanların mutlu olma ihtiyaçlarına kısıtlamalar getiren bir toplumu işaret etmektedir. Bu boyutta insanlar, dürtüleri güçlü bir şekilde kontrol altına alarak “baskıya” olan eğilimlerini açığa vurmaktadır. Bu boyutun hâkim olduğu toplumlarda insanlar, hayata karamsar bir pencereden bakmaktadır. Mutlu olmaya bağlı toplumların aksine, bu toplumlar kendilerine boş zaman ayırmak adına girişimde bulunmaz. İnsanlar, hareketlerinin mutlaka belli normlarla kısıtlanması gerektiğine ve hoş görmenin yanlış bir davranış şekli olduğuna inanmaktadır (Hofstede [web], 2015). Kluch ve Vaux (2015), mutlu olmaya bağlılık değeri yüksek olan ülkelerde terör olaylarının daha çok meydana geleceğini öne sürmüşler, ancak sonuç tam tersi bir sonuç ($r = -0.26, p < 0.5$) bulmuşlardır. **O halde, terör suçları ile mutlu olmaya bağlılık değeri arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu düşünülebilir.**

Terör suçları ile insani gelişmişlik düzeyi arasındaki ilişki incelendiğinde, insani gelişmişlik düzeyi düşük olan ülkelerin yaşam standartları da düşüktür ve böyle toplumlarda insanların huzur içerisinde yaşayamadıklarından, kendilerine bir takım haklar veya imtiyazlar elde etmek için yasa dışı yollara, yani terör vb. suçlara yönelecekleri söylenebilir. Bu kapsamda insani gelişmişlik düzeyi düşük olan ülkelerde terör suçlarının daha fazla görüleceği varsayılmıştır.

Terör suçlarının meydana gelmesi insani gelişmişlik düzeyine göre farklılık gösteriyorsa, bu suçların oluşumunda üç adet insani gelişmişlik düzeyinden hangileri etkili olmaktadır?

1. İnsani gelişmişlik düzeyinin bir bileşeni olarak eğitime bakıldığında, eğitim seviyesi yüksek olan ülkelerde toplumsal bilinç ve refahın artmış olduğu görülecektir. Buna paralel olarak da insanların terör suçlarına yönelmesinde bir azalma görülecektir. Bu kapsamda, **terör suçları ile ülkedeki eğitim süresi açısından negatif yönlü ve anlamlı bir ilişkinin varlığı değerlendirilebilir.**

2. İnsani gelişmişlik düzeyinin diğer bir bileşeni olarak sağlığa (yaşam süresi) bakıldığında, toplumun sağlık düzeyi iyileştirildiği takdirde, bir takım ekonomik faydalar da ortaya çıkmakta ve sağlık düzeyi ile ekonomik gelişme arasında karşılıklı ilişki oluşmaktadır. Toplum sağlığında meydana gelen iyileşme, bireyin verimliliğini ve gelirini artırarak parasal fayda sağlamaktadır. Sağlık düzeyinde meydana gelen iyileşme ekonomik kalkınmayı da doğrudan etkilemektedir. Sonuç olarak ekonomisi gelişen ülkelerde terör olaylarının azalacağı söylenebilir. Bu kapsamda, **terör suçları ile sağlık (yaşam süresi) arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu varsayılabilir.**

3. İnsani gelişmişlik düzeyinin son bileşeni olan gelire bakıldığında, gelir birçok insani kalkınma hedefine ulaşmak için önemli bir araçtır. Ayrıca

bireylerin kaynakları yönetme gücü açısından son derece önemlidir. Ekonomik büyümenin avantajı, refah artışıyla birlikte insanların seçim olanaklarını arttırmasıdır. Aynı zamanda, bireyin çevresi üzerindeki kontrol gücü ve tercihler üzerindeki seçim özgürlüğü artacaktır. Gelir seviyesi düşük olan ülkelerde otoriteye olan inanç ve bağlılık azalacaktır. Düşük refah seviyesinde olan bu ülkelerde terör olaylarının artması beklenmektedir. Bu kapsamda, **terör suçları ile gelir arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki olduğu varsayılabilir.**

Bu aşamaya gelene kadar yapılan izahlarda, terör suçlarının insani gelişmişlik düzeyi ve kültürel değerlere göre değiştiği varsayılmaktadır. Bu ilişkiyi tespit edebilmek için Tablo 1'deki hipotezler ortaya konulmuştur.

Tablo 1 Araştırmanın Hipotezleri

No	Hipotezler
1	Hofstede'nin kültürel değerler modeli ile terör suçları arasında anlamlı bir ilişki vardır.
1.a	Güç mesafesi kültürel değer boyutu ile terör suçları arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.
1.b	Bireysellik kültürel değer boyutu ile terör suçları arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.
1.c	Ataerkillik kültürel değer boyutu ile terör suçları arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.
1.ç	Belirsizlikten kaçınma kültürel değer boyutu ile terör suçları arasında pozitif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.
1.d	Uzun vadecilik kültürel değer boyutu ile terör suçları arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.
1.e	Mutlu olmaya bağlılık kültürel değer boyutu ile terör suçları arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.
2	Terör suçları ile insani gelişmişlik düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır.
2.a	Terör suçları ile eğitim düzeyi arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.
2.b	Terör suçları ile gelir düzeyi arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.
2.c	Terör suçları ile sağlık (yaşam süresi) arasında negatif yönlü ve anlamlı bir ilişki vardır.

6. KÜLTÜREL DEĞERLER, GLOBAL TERÖR ENDEKSİ VE İNSANİ GELİŞMİŞLİK DÜZEYİNE İLİŞKİN ELDE EDİLEN BULGULAR

Kültürel Değerlerin ve İnsani Gelişmişlik Düzeyinin Terör Suçları İle İlişkisi

Korelasyon analizi sonuçlarına göre araştırma hipotezlerini test etmek ve korelasyon ilişkilerinin yönünü ve aldığı değerleri belirlemek amacıyla “Çoklu Korelasyon Analizi” ve “Kısmi Korelasyon Analizi” uygulanmıştır.

Tablo 2'ye göre, birinci hipoteze dair bulgular değerlendirildiğinde; terör suçları ile altı adet kültürel değer boyutu arasından; **güç mesafesi** ile düşük düzeyde, anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki, **uzun vadecilik** değeri ile düşük düzeyde, anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Geri kalan dört kültürel değer boyutuyla anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Sonuç olarak, birinci hipotezin alt hipotezlerinden;

- Güç mesafesi kültürel değer boyutu ile terör suçları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p < 0.05$). **H_{1,a} hipotezi desteklenmiştir.**
- Bireysellik kültürel değer boyutu ile terör suçları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($p > 0.05$). H_{1,b} hipotezi desteklenmemiştir.
- Ataerkillik kültürel değer boyutu ile terör suçları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($p > 0.05$). H_{1,c} hipotezi desteklenmemiştir.
- Belirsizlikten kaçınma kültürel değer boyutu ile terör suçları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($p > 0.05$). H_{1,d} hipotezi desteklenmemiştir.
- Uzun vadecilik kültürel değer boyutu ile terör suçları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. ($p < 0.05$). **H_{1,e} hipotezi desteklenmiştir.**

Mutlu olmaya bağlılık kültürel değer boyutu ile terör suçları arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir ($p > 0.05$). H_{1,f} hipotezi desteklenmemiştir.

Yine Tablo 2'ye göre, ikinci hipoteze dair bulgular değerlendirildiğinde; terör suçları ile üç adet insani gelişmişlik düzeyi arasından, eğitim süresi ($r=-0.244$), gelir düzeyi ($r=-0.264$), insani gelişmişlik düzeyi ($r=-0.273$) ile terör suçları arasında 0.01 anlamlılık düzeyinde, ters yönde ve orta düzeyde ilişki tespit edilmiş ancak, yaşam süresi (0.104) ile anlamlı bir ilişki tespit edilmemiştir.

Tablo-2 Terör Suçları, Kültürel Değer Boyutları ve İnsani Gelişmişlik Düzeyi Çoklu Korelasyon Analizi (N=94)

Değişkenler	Ort.	Std. Sp.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Güç Mesafesi	63.8	21.1	.										
2. Bireyselilik	39.2	22.2	-0.661**	.									
3. Ataerellik	47.6	18.9	0.102	0.051	.								
4. Behirizâhîten Kaçınma	64.4	21.2	0.202	-0.192	0.036	.							
5. Uzun Vadecilik	42.6	23.0	-0.081	0.248*	0.045	0.064	.						
6. Minli olmaya Bağlılık	47.6	22.8	-0.294*	0.102	-0.005	-0.197	-0.436**	.					
7. Eğitim	8.78	2.92	-0.324**	0.433**	0.045	0.204*	0.394**	0.060	.				
8. Gelir (₺)	21074.2	17378.9	-0.381**	0.304**	-0.045	-0.086	0.344**	0.192	0.420**	.			
9. Yaşam	73.4	8.17	-0.462**	0.491**	0.049	0.111	0.334**	0.109	0.588**	0.588**	.		
10. GII	2.36	2.63	0.206*	-0.153	0.147	-0.025	-0.229*	-0.083	-0.244*	-0.264**	-0.104	.	
11. HDI	0.74	0.14	-0.477**	0.600**	0.011	0.186	0.410**	0.090	0.844**	0.655**	0.782**	-0.273**	.

* $p < .05$, ** $p < .01$

Sonuç olarak, ikinci hipotezin alt hipotezlerinden;

- Eğitim düzeyi ile terör suçları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p < 0.05$). **H_{2.a} hipotezi desteklenmiştir.**
- Gelir düzeyi ile terör suçları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır ($p < 0.05$). **H_{2.b} hipotezi desteklenmiştir.**
- Yaşam süresi ile terör suçları arasında negatif yönde ancak anlamlı olmayan bir ilişki bulunmaktadır ($p < 0.05$). **H_{2.c} hipotezi desteklenmemiştir.**

Tablo-3. Terör Suçları, Kültürel Değer Boyutları ve İnsani Gelişmişlik Düzeyi Arasındaki Kısmi Korelasyon Analizi (N=94)

Aracı Değişken	Değişkenler	Ort.	Std. Sp.	1	2	3	4	5	6	7
HDI	1.Güç Mesafesi	62.1	20.9	-						
	2.Bireysellik	42.8	22.9	-0.562	-					
	3.Ataerkillik	48.5	20.0	0.190	0.049	-				
	4.Belirsizlikten Kaçınma	65.8	21.1	0.372	-0.328	0.057	-			
	5.Uzun Vadecilik	43.1	23.7	0.197	-0.021	0.053	0.028	-		
	6.Mutlu Olmaya Bağlılık	47.6	22.8	-0.293	0.059	-0.004	-0.205	-0.525	-	
	7.GTI	2.30	2.55	0.184	0.020	0.154	-0.013	-0.130	-0.060	-

Terör suçları ile kültürel değer boyutları arasındaki korelasyona etki edebilecek değişken olan insani gelişmişlik düzeyi, kontrol değişkeni olarak analize dâhil edildiğinde, terör suçları ile kültürel değer boyutlarından, **güç mesafesi ($r = 0.184$) ve uzun vadecilik ($r = -0.130$) arasındaki anlamlı ilişkinin kaybolduğu görülmüştür.** O halde, terör suçları ve kültürel değerler arasında insani gelişmişlik düzeyinin etkisinin olduğu söylenilebilir.

8. GLOBAL TERÖR ENDEKSİ (GTİ)'NE İLİŞKİN REGRESYON ANALİZİ BULGULARI

Kültürel değer boyutları ile insani gelişmişlik düzeyinin alt boyutlarının terör suçlarının ne kadarını yordadığını (açıkladığını) ölçmek maksadıyla çoklu regresyon analizi yapılmıştır. Değişkenlere ait ortalama, standart sapma ve korelasyon katsayıları Tablo 4'de yer almaktadır.

Tablo-4 Değişkenlere Ait Ortalama, Standart Sapma ve Korelasyon Katsayıları (N=94)

Değişkenler	Ort.	Std.Sp.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1.Güç Mesafesi	62.05	20.91	-									
2. Bireysellik	42.85	22.97	-0.71**	-								
3. Ataerkillik	48.54	20.01	0.16	0.03	-							
4.Belirsizlikten Kaçınma	65.82	21.15	0.27*	-0.20*	0.05	-						
5.Uzun Vadecilik	43.09	23.75	-0.08	0.24*	0.04	0.05	-					
6. Mutlu Olmaya Bağlılık	47.62	22.89	-0.29**	0.10	-0.005	-0.19*	-0.43**	-				
7. Eğitim	8.78	2.92	-0.34**	0.44**	0.01	0.12	0.42**	0.06	-			
8. Gelir (\$)	21074	17378	-0.55**	0.59**	-0.07	-0.27**	0.34**	0.19*	0.48**	-		
9. Yaşam	73.47	8.17	-0.48**	0.48**	-0.008	0.02	0.34**	0.10	0.59**	0.61**	-	
10. GTİ	2.30	2.55	0.32**	-0.18	0.14	-0.03	-0.24*	-0.08	-0.35**	-0.26*	-0.18	-

** $p < .01$ * $p < .05$

Terör suçlarının; güç mesafesi, bireysellik, ataerkillik, belirsizlikten kaçınma, uzun vadecilik, mutlu olmaya bağlılık kültürel değer boyutları ile eğitim, gelir, yaşam insani gelişmişlik düzeyi tarafından ne kadarının belirlendiğini ölçmek maksadıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Değişkenlere ait ortalama, standart sapma ve korelasyon katsayıları Tablo 5'de yer almaktadır.

Hiyerarşik Regresyon Analizi Bulguları

Tablo-5 Temel Değişkenlere Ait Ortalama, Standart Sapma ve Korelasyon Katsayıları

Değişkenler	Ort.	Std.Sp.	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Güç Mesafesi	62.05	20.91	-									
2. Bireyselcilik	42.85	22.97	-0.71**									
3. Ataerkillik	48.54	20.01	0.16	0.03								
4. Belirsizlikten Kaçınma	65.82	21.15	0.27**	-0.20*	0.05							
5. Uzun Vadecilik	43.09	23.75	-0.08	0.24*	0.04	0.05						
6. Mutlu Olmaya Bağlılık	47.62	22.89	-0.29**	0.10	-0.005	-0.19*	-0.43**					
7. Eğitim	9.36	2.63	-0.34**	0.44**	0.01	0.12	0.42**	0.06				
8. Gelir (\$)	23007	15732	-0.55**	0.59**	-0.07	-0.27**	0.34**	0.19*	0.48**			
9. Yaşam	74.49	7.74	-0.48**	0.48**	0.008	0.02	0.34**	0.10	0.59**	0.61**		
10.GTI	2.30	2.55	0.32**	-0.18	0.14	-0.03	-0.24*	-0.08	-0.35**	-0.26**	-0.18	-

** p<.01 *p<.05

Hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına göre; birinci gruptaki güç mesafesi, bireyselcilik, ataerkillik, belirsizlikten kaçınma, uzun vadecilik ve mutlu olmaya bağlılığın regresyon modeline anlamlı katkı yaptıklarını göstermektedir (F=2.82, P <0.05). Düzeltilmiş R² değeri 0.13'tür. Bu sonuç, terör suçlarındaki % 13 oranındaki varyansın kültürel değerler tarafından açıklandığını gösterir. İkinci grupta yer alan eğitim, gelir, yaşam değişkenlerinin regresyona girilmesini % 2'lik ilave varyansı açıklamış ve R² deki bu değişim anlamlı bulunmuştur (F=2.46, P <0.05). Bütün bağımsız değişkenler regresyona girildiğinde sadece **güç mesafesi** ($\beta= 0.39$, P <0.05) ve **eğitimin** ($\beta= -0.29$, P<0.05) terör suçlarını yordandığı görülmüştür.

Tablo-6 Terör Endeksine İlişkin Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	Model-1			Model-2		
	B	S.H	β	B	S.H	β
Güç Mesafesi	0.045	0.021	0.36*	0.049	0.021	0.39*
Bireysellik	0.016	0.018	0.14	0.024	0.019	0.21
Ataerkillik	0.013	0.015	0.10	0.011	0.014	0.08
Belirsizlikten Kaçınma	-0.015	0.014	-0.12	-0.013	0.015	-0.10
Uzun Vadecilik	-0.034	0.014	-0.31*	-0.025	0.016	-0.22
Mutlu Olmaya Bağlılık	-0.017	0.015	-0.15	-0.011	0.015	-0.09
Eğitim				-0.78	0.40	-0.29*
Gelir				-0.30	0.51	-0.10
Yaşam				0.95	0.66	0.22
R	0.44			0.50		
R ²	0.20			0.25		
ΔR^2	0.20			0.05		

8. BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

Birinci Hipotez doğrultusunda, terör suçları ile Hofstede'nin kültürel değer boyutları arasında bir ilişkinin olduğu varsayılmıştır. Ancak yapılan analiz neticesinde; altı adet kültürel değer boyutu içerisinde sadece güç mesafesi ve uzun vadecilik değer boyutunun terör suçlarına etki ettiği görülmüştür. Buradan hareketle, birinci hipotezin kısmen desteklendiği söylenebilir.

Güç Mesafesi ile terör suçları arasında düşük düzeyde ($r=0.206$, $p<05$) anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Yani güç mesafesi arttıkça terör suçları artmakta, buna mukabil güç mesafesi azaldıkça da terör suçları azalmaktadır. **Uzun Vadecilik** ile terör suçları arasında ise, yine düşük

düzeyde ($r=-0.229$, $p<05$) anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Yani uzun vadecilik değeri arttıkça terör suçları azalmakta, buna mukabil uzun vadecilik değeri azaldıkça (*kısa vadecilik değeri arttıkça*) da terör suçları artmaktadır. Bireysellik-toplulukçuluk, belirsizlikten kaçınma, anaerkillik-ataerkillik ve mutlu olmaya- sosyal normlara bağlılık değerleri ile terör suçları arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.

İkinci Hipotez doğrultusunda, terör suçları ile insani gelişmişlik düzeyi arasında bir ilişkinin olduğu varsayılmıştır. Ancak yapılan korelasyon analizi neticesinde; üç boyut içerisinde sadece eğitim süresi ve gelir düzeyinin terör suçlarına etki ettiği görülmüştür. Buradan hareketle, ikinci hipotezin kısmen desteklendiği söylenebilir.

Eğitim Süresi ile terör suçları arasında orta düzeyde ($r= -0.283$, $p<01$) anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Yani eğitim süresi arttıkça terör azalmakta, buna mukabil eğitim süresi azaldıkça da terör artmaktadır. **Gelir Düzeyi** ile terör suçları arasında ise, yine orta düzeyde ($r=-0.265$, $p<01$) anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Yani gelir arttıkça terör azalmakta, buna mukabil gelir azaldıkça da terör artmaktadır. En son olarak, İnsani Gelişmişlik Endeksi (HDI) ile orta düzeyde ($r=-0.273$, $p<01$) anlamlı ve negatif yönlü bir ilişki tespit edilmiştir. Yani insani gelişmişlik endeksi arttıkça terör azalmakta, buna mukabil insani gelişmişlik endeksi azaldıkça da terör artmaktadır. **Yaşam Süresi** ile terör suçları arasında ise anlamlı ($r=-0.178$) bir ilişki bulunmamıştır.

Terör suçları ile kültürel değer boyutları arasındaki korelasyona etki edebilecek değişken olan insani gelişmişlik düzeyi kontrol değişkeni olarak analize dâhil edilmiştir.

İnsani gelişmişlik düzeyi kontrol altına alındığında, terör suçları ile kültürel değer boyutları arasındaki anlamlı ilişkinin kaybolduğu görülmüştür (*Güç Mesafesi* ($r=0.184$), *Uzun Vadecilik* ($r= -0.130$)). O halde, insani gelişmişlik düzeyinin, terör suçları ve kültürel değerler arasında etkisinin olduğu söylenilebilir.

Korelasyon analizi sonuçlarına göre, korelasyon ilişkilerindeki nedenselliği belirlemek ve kültürel değerler ile insani gelişmişliğin terör suçlarının ne kadarını açıkladığını belirlemek amacıyla çoklu regresyon analizi uygulanmıştır.

Kültürel değerler açısından bakıldığında; çoklu regresyon analizi sonuçları istatistiksel olarak anlamlıdır (Düzeltilmiş R^2 değeri 0.13). Bu sonuç, terör suçlarının %13 oranındaki varyansının kültürel değerler tarafından açıklandığını (yordandığını) gösterir. Yani, kültürel değerlerin terör suçları üzerinde %13 oranında etkisi olduğu söylenilebilir.

İnsani gelişmişlik açısından bakıldığında; çoklu regresyon analizi sonuçları istatistiksel olarak anlamlıdır (Düzeltilmiş R^2 değeri 0.07). Bu sonuç, terör suçlarının %7 oranındaki varyansının insani gelişmişlik tarafından açıklandığını gösterir. Yani, insani gelişmişliğin terör suçları üzerinde %7 oranında etkisi olduğu söylenilebilir.

Terör suçlarının; güç mesafesi, bireysellik, ataerkillik, belirsizlikten kaçınma, uzun vadecilik, mutlu olmaya bağlılık kültürel değer boyutları ile eğitim, gelir, yaşam ve insani gelişmişlik endeksi tarafından ne kadarının belirlediğini ölçmek maksadıyla hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır.

Hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına göre; terör suçlarındaki % 13'lük varyans kültürel değerler tarafından açıklanmış, insani gelişmişlik endeksinin alt boyutlarının regresyona girmesi ise, % 2'lik ilave varyansı ile açıklanmıştır.

Ayrıca, bütün bağımsız değişkenler regresyona girildiğinde, sadece **güç mesafesi** ($\beta= 0.39$, $P <0.05$) ve **eğitimin** ($\beta= -0.29$, $P<0.05$) terör suçları üzerinde anlamlı etkisi olduğu görülmüştür. **Sonuç olarak, tüm bağımsız değişkenlerin terör suçları üzerinde %15 oranında etkisi olduğu tespit edilmiştir.**

9. TARTIŞMA VE SONUÇ

Tarihi antik çağa kadar uzanan terör suçlarının, üzerinde uzlaşmış bir tanımı söz konusu değildir. Ancak, belirli amaçlar uğruna, devlete ve sivillere yönelik, sistemli şiddet eylemlerine başvurmak terörizm olarak kabul edilmektedir.

Terörizm önceleri ulusal bir suç tipi iken daha sonra eylem alanı genişleyip, birçok devleti kapsamış ve neticede uluslararası hale gelerek, yüzyılın en büyük tehditlerinden biri olmuştur.

Terör eylemlerine başvuranlar, kendilerini ancak şiddet yolu ile ifade etmekte ve gerçekleştirdikleri yıkımın büyüklüğü oranında da ifade güçleri artmaktadır. Nitekim terör eylemleri, bazen doğrudan yönetime karşı, bazen de halka karşı işlenmektedir. Her iki durumda da terör grupları halkı ve idareyi yıldırma amaçlamaktadır. Bu nedenle, eylemin hedef kitleler üzerinde uyandıracığı etkiler eylemin kendisinden daha önemlidir.

Toplumsal refahın unsurlarından olan gelir, yaşam süresi, eğitim gibi bileşenler aynı zamanda devletlerin insani gelişmişlik düzeylerine işaret etmektedir. Bu bileşenlerin adaletsiz dağıtılması, halkın terör odakları tarafından istismara açık hâle getirilmesini kolaylaştırmaktadır. Bu bilgiler ışığında terör suçlarının gelir ve eğitim alanlarındaki sosyal adaletsizliklerden beslenmesi nedeniyle, insani gelişmişlik düzeyi ile yakından ilişki içinde

olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim İnsani Gelişme Endeksi'nin alt sıralarında bulunan pek çok ülke, çatışmalarla dolu uzun dönemler atlatmış, ya da hâlen silahlı şiddetle karşı karşıya bulunmaktadır.

Terör suçları ile nedensellik ilişkisi içinde olan bir diğer unsur kültürel değerlerdir. Bir toplumun hayat biçimini ifade eden kültür, insanların sıradan davranışlarını dahi belirleyen yegâne unsurdur. Gündelik alışkanlıklardan hitap şekillerine kadar birçok olguyu etkileyen kültürün, suç ve suçlulukla da önemli bir ilişkisi bulunmaktadır.

Toplumsal eşitliğin sağlanamaması durumunda adaletsizliğe uğradığını düşünen insanların siyasi hedeflere yönelik saldırganlığı bir süre sonra marjinalleşmiş grupların silahlı eylemlerine dönüşür. Bu tür toplumların ortak özelliği genellikle güç mesafesi değerleri yüksek, uzun vadecilik değerleri düşük, az gelişmiş, ya da gelişmekte olan toplumlar olmalarıdır.

Görüldüğü üzere, kültürel değerlerin hiç tahmin edilemeyecek değişkenleri bile etkilediği ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, kültürel değerlerin doğru analiz edilmesi önem kazanmaktadır. Toplumsal ilişkilerde, kültürel değerlerin etkisi göz ardı edilmemelidir. Değerlerin öncülüğünde kurulan ilişkilerin daha sağlam bir yapıda olduğu unutulmamalıdır.

Toplumda feodal yapının az da olsa sürmesi, din, mezhep ve tarikat ayrılıklarının olması, eğitim düzeyinin düşüklüğü, kişisel ve toplumsal hak ve özgürlüklerin kısıtlı olması, güvenlik güçlerinin devlet politikaları doğrultusunda veya siyasi çekişmeler nedeniyle illegal faaliyetlerde bulunması, genel ahlak anlayışının bozulması, siyasal ve psikolojik bölücü akım ve fikirler nedeniyle milliyetçilik duygusunun ortaya çıkması, terörizmin sağlık, gelir ve eğitim kaynaklı nedenlerini oluşturmada ve terör faaliyetleri için zemin hazırlamaktadır (TBB, 2006: 143).

Literatür taramasında; Wiedenhaefer vd. (2007) Hofstede'nin kültürel değer boyutlarından Güç Mesafesi, Ataerkillik-Anaerkillik, Bireyselcilik-Toplulukçuluk, Belirsizlikten Kaçınma değer boyutu ile terör arasındaki ilişkiyi incelemiş ve yapılan analiz sonucunda, sadece Belirsizlikten Kaçınma değer boyutu arasında ($r=0.45$) anlamlı bir ilişki tespit etmişlerdi. Yani, ülkelerin belirsizlikten kaçınma değeri arttıkça terör olaylarının da artış gösterdiği sonucuna ulaşmışlardı. Halbuki bu çalışmada belirsizlikten kaçınma kültürel değer boyutu ile terör suçları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu araştırma, bu yönü ile literatürden ayrılmıştır. *(Bu ayrışmanın; örneklem sayısındaki (51/94) farklılıktan ve araştırmanın kapsadığı zaman (1968/2014) farkından kaynaklandığı değerlendirilmektedir)*

Peterka-Benton ve Benton (2014), yapmış oldukları araştırmada terörizmin, içinde bulunulan grup veya örgütün çıkarları ve bekası için kendini feda etme özelliği taşıdığından, toplulukçu özelliklere sahip olan ülkelerde terör olaylarının daha fazla meydana geleceğini öne sürmüştür. Araştırmalarında, bireyselcilik-toplulukçuluk kültürel değerleri ile 1970-2010 arasında meydana gelen ve terör olaylarının en yoğun olduğu 22 ülke *(Türkiye dahil)*'ye ait 45 terör örgütü *(Türkiye'den PKK ve DHKP/C)*'nin yer aldığı 2012 yılı Küresel Terörizm Veri Bankası (Global Terrorism Database)'ndaki veriler kullanılmak suretiyle, bireyselcilik değeri dünya ortalaması olan 43 değerinin üstündeki ülkelerde meydana gelen terör olaylarının sayısının 2.090 *(Bunların 2.005'i toplulukçu karakter sergileyen Bask özerk yönetiminin yer aldığı İspanyada meydana gelmiştir.)*, 43 değerinin altında olan ülkelerde ise 15.036 olduğunu tespit etmişlerdir. İlk bakışta bu araştırma, bu çalışmadan ayrılmış gibi gözükse de, bu ayrışmanın terör olaylarının yoğun olduğu 22 ülkeyi kapsama almasından kaynaklandığı değerlendirilmiş ve aynı 22 ülkenin bireyselcilik ve GTI değerleri üzerinde yapılan korelasyon analizinde anlamlı bir ilişki

($r=-0.421$, $p< 0.05$) bulunmuştur. Yani sonuç olarak bu araştırma, bireysellik kültürü değer boyutuyla literatürle benzeşmiştir.

Kluch ve Vaux (2015), yapmış oldukları araştırmada, Küresel Terörizm Veri Bankası (Global Terrorism Database)'ndan elde edilen ve 1970-2013 yılları arasında 101 ülkede meydana gelen 102.280 terör olayını, Hofstede'nin 6 adet kültürel değer boyutları kapsamında incelemişlerdir. Diğer araştırmalardan farklı olarak bu araştırmalarında terör olaylarını derecesine ve türüne göre ayırmışlardır. Bu kapsamda terör olaylarını; sınırlı (limited), küçük (minor), şiddetli (severe), aşırı (extreme), bombalı saldırı (bombings), intihar saldırısı (suicide bombings), şiddetli intihar saldırısı (severe suicide bombings), nispi olarak daha ölümcül (proportionally lethal) şeklinde ayırarak incelemişlerdir.

Sonuç olarak: şiddetli (*10 veya daha fazla ölümcül/hayati tehlikeli veya hafif yaralanmalı*) terör olayları ile güç mesafesi arasında pozitif yönlü anlamlı ($r= 0.18$, $p<.05$) bir ilişki, mutlu olmaya bağlılık değeri ile negatif yönlü anlamlı ($r=-0.24$, $p<.05$) bir ilişki; bombalı saldırı (*10 veya daha fazla ölümcül/hayati tehlikeli veya hafif yaralanmalı*) ile mutlu olmaya bağlılık değeri ile negatif yönlü anlamlı ($r=-0.26$, $p<.05$) ve intihar saldırısı ile negatif yönlü ve anlamlı ($r=-0.23$, $p<.05$) bir ilişki; nispi olarak daha ölümcül (*1 veya daha fazla ölümcül/hayati tehlikeli yaralanmalı*) ile güç mesafesi arasında pozitif yönlü anlamlı ($r= 0.43$, $p<.01$), bireysellikle negatif yönlü ve anlamlı ($r= -0.33$, $p<.01$), belirsizlikten kaçınma ile negatif yönlü ve anlamlı ($r=-0.24$, $p<.01$), uzun vadecilik ile negatif yönlü ve anlamlı ($r=-0.38$, $p<.01$) bir ilişki tespit edilmiştir.

İnsani gelişmişliğin alt unsuru olan ekonomi(gelir)ye baktığımızda; Piazza (2011), azınlıklara yönelik ekonomik ayrımcılığın olduğu ülkelerde iç terör olaylarının önemli bir ölçüde arttığını; Lai (2007), ekonomik açıdan

eşitliğin az olduğu ülkelerde, eşitliğin egemen olduğu ülkelere nazaran daha çok terör hadisesi yaşandığını; Blomberg ve Rosendorff (2006), kişi başına düşen gelir seviyesi yükseldikçe, o ülke vatandaşlarının diğer ülkelerde global terör olaylarına karışması azaldığını, buna mukabil, yüksek gelir düzeyi, ekonomik ve politik özgürlüklerin ise, bu ülkelerin uluslararası terör örgütlerinin hedefi haline getirdiğini bulgulamışlardır. Literatürde elde edilen tüm bu bulgular bu yönüyle, bu araştırmanın bulgularıyla benzeştiği görülmektedir.

Yukarıda bahsi geçen ve terörü etkilediği tespit edilen kültürel değerler (**Güç mesafesi ve Uzun vadecilik**), Türkiye'nin kültürel değer boyutları (**Güç mesafesi: 66, Uzun vadecilik: 46**)'na uymaktadır. O nedenle, tüm bu sonuçlar, Türkiye özelinde yapılacak bir değerlendirme ile genele şamil olacağı değerlendirilmektedir.

Hofstede'ye göre, Türkiye güç mesafesi yüksek ve kısa vadeci bir toplumdur. Güç mesafesi boyutu insanların, bir örgütün veya kurumlardaki gücün eşit bir şekilde dağıtılmadığına olan kabulleridir. Başka bir deyişle, güç mesafesi, gücün toplumun bireyleri ve organizasyonlarında eşit olmayan bir biçimde dağılımı ile ilgilidir (Hofstede, 1984: 65). Toplum tarafından benimsenen ve zamanla içselleştirilerek kurumsallaştırılan güç düzeyindeki farklılıklar; bireyin yaşı, ailesi, eğitim gördüğü kurumun saygınlığı gibi faktörlerden etkilenmektedir. Güç mesafesinin kavramlaştırılması toplumlardaki eşitsizliklerin değerlendirilmesiyle oluşturulmaya çalışılmaktadır. Burada önemli olan husus, insanların toplumdaki var olan bu eşitsizliği nasıl algıladıkları ve buna karşı ortaya koydukları tepkidir (Rodrigues, 1998'den akt. Gürbüz ve Bingöl, 2007). Düşük güç mesafesine sahip örgütlerde, gücün merkezde toplanmasına hoşgörü ile bakılmaz ve çalışanlar kendilerinin de verilen kararlara katılmaları gerektiğine inanırlar (Rodrigues, 1998'den akt. Gürbüz ve Bingöl, 2007).

Bu tip örgütlerde yönetenler ve çalışanlar arasındaki eşitsizlik az, merkezileşme ve hiyerarşi asgari düzeydedir. Örgütün olanakları örgütün tüm üyelerine eşit şekilde paylaştırılmıştır. Yöneticiler, denetleyici ve itaat edilmesi gereken kişilerden çok, astlarına yol gösteren demokrat kişiler olarak algılanırlar (Turan, Durceylan ve Şişman, 2005'den akt. Gürbüz ve Bingöl, 2007). Türkiye'de katı ve otoriter yönetim tarzları baskındır. Bu bağlamda geniş güç mesafesinin görüldüğü, siyasal baskının hâkim olduğu ve kısa vadeciliğin yüksek olduğu bu toplumda siyasal hedeflere yönelik saldırganlığın ortaya çıktığı gözlenmektedir. Hızlı devinim ve sosyal değişimin sonucu doğan taleplerin, o toplumdaki mevcut siyasal ve sosyal kurumlar tarafından karşılanmaması neticesinde insanlar elde ettikleriyle beklentileri arasındaki uçurumu fark ederek öfkelenir ve bu öfke bir süre sonra kendini terörizme bırakır.

Türkiye'nin kültürel açıdan güç mesafesinin yüksek olması, onun merkeziyetçi bir yönetim tarzına sahip olmasını da beraberinde getirmiştir. Merkezi yapının doğası gereği, yerel yönetimler halkın yönetiminde söz sahibi değildir. Türkiye'de yerel yönetim deyince, sadece belediyececilik faaliyeti akıllara gelmektedir. Merkezden illere ve ilçelere atanan vali ve kaymakam ise, merkezi otoriteye bağlı olarak görev yapmakta ve onun emir ve yasaklarını uygulamaktadırlar.

Halbuki, adem-i merkeziyetçi bir yapı olsa, halk kendini daha iyi bir şekilde ifade edebilecek, görüş ve düşüncelerini devleti yöneten gerek siyasetçilere, gerekse bürokratlara rahatça iletebilecek ve hatta ülkenin yönetiminde söz sahibi olabilecektir. Tüm bunlar gerçekleştiği takdirde, hak elde etmek adına, kimse teröre başvurmayacak ve haklarını demokratik zeminde ve hukukun sınırları içinde alacaklardır. Böylece, ülke de kendi toplumu ile barışık bir

şekilde yaşamını sürdürecektir. Bu yüzden Türkiye bağlamında, terörün meydana gelmesinde etken olan yüksek güç mesafesi kültürel değer boyutunun azaltılması adına gerekli her türlü adımın (*yapısal reform, kültürel reform, hukuki düzenleme vb.*) atılması gerektiği değerlendirilmektedir.

Uzun vadecilik-kısa vadecilik değer özelliklerini hatırlamak gerekirse; uzun vadecilik değeri baskın olan toplumların, geleceklerini net olarak görebilme arzuları baskındır. Tam aksine kısa vadeci toplumlar ise, anlık yaşamayı sever ve gelecekle ilgili kaygılara sahip değildirler. Normatif (*kısa vadeci*) yapıdaki kültürler, toplumsal değişimi şüpheyle izlerken değer verdikleri geleneklerini sürdürmeyi tercih etmektedir. Pragmatik (*uzun vadeci*) yapıdaki kültürler ise, faydacı bir yaklaşım sergileyerek modern eğitimlerde, tutumluluğu ve çabalama, geleceğe hazırlanmak için bir yol olarak sunmakta ve desteklemektedir (Hofstede [web], 2015).

Türkiye'nin kültürel açıdan uzun vadecilik değerinin düşük olması (*yani kısa vadeci olması*) terör açısından bazı handikapları da beraberinde getirmektedir. Gelişmiş ülkelere bakıldığında, çok uzun vadelere kadar uzanabilen (*5 yıllık, 10 yıllık, 25 yıllık, 100 yıllık gibi*) planları vardır. Yönetimler ne kadar değişirse değişsin, bu planlar yaşamını sürdürür ve yönetilenler, yani halk da bunu bilir ve geleceklerini net olarak görebilirler ve kendi yaşamlarını da ona göre dizayn ederler. Yani kısacası, milleti oluşturan tüm unsurlar kendilerine tanınmış ve yasalarca da teminat altına alınmış hak ve özgürlüklerin zamanla ellerinden gideceği endişe taşımaz ve böylece, hemen hemen her şeyin öngörülebilir olduğu bir ülkede terörist örgütler yaşam alanı bulamaz ve dolayısıyla terör hadisesi yok denecek kadar az yaşanır. Ancak Türkiye'nin kısa vadeci bir kültüre sahip olması, bu kültürden yetişen yöneticilerin de uzun vadeli planlar yapma, kararlar alma ve uygulama konusunda isteksiz davranmalarına

sebebiyet vermektedir. Bunun sonucu olarak, o toplumda yaşayan halk, yöneticilere ve kurulmuş olan müesseses nizamına, gelecekleri adına, endişe ile bakmalarına sebep olmakta ve bu durum da çeşitli terör örgütlerince istismar edilmesine fırsat vermektedir.

Peterka-Benton ve Benton (2014), bu güne kadar Amerika'nın terörle mücadelesinde; ekonomik izolasyon, ülkeler arası çok yönlü işbirliği, yüklü miktarda kaynak tahsisi ve askeri misilleme gibi yöntemler uyguladığını belirtmiş ve bundan sonra bu mücadelenin etkinliğini artırmak maksadıyla, kültürel stratejilerin üretilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Bundan dolayı, Türkiye'de yöneticilik yapanlar, kısa vadeci kültürel yapıdan sıyrılarak, öngörülebilir, belirgin ve şeffaf yönetim tarzı benimsemeli, her inanç ve görüşten olan halka, evrensel insan hakları ve hukuk normları çerçevesinde yaklaşmalı, toplumun her kesiminden insanların üzerinde uzlaşacağı ve hangi yönetici gelirse gelsin bunların kolayca değiştirilemeyeceği uzun vadeli yapısal reformlar yapmalı, sistemler kurmalı ve planlar yapmalı ve tüm bunları şeffaf bir şekilde halkla paylaşmalı. Böylelikle terör örgütlerinin istismar edebileceği tüm kapılar kapatılmalıdır.

Terör örgütlerinin eleman temin etmede, ideolojiden daha çok, iyi bir gelecek vaadi, para, iş, makam ve rütbe gibi motive edici argümanları kullandıkları ve bu argümanların etkili olabileceği kitle olarak da dar geliri ailenin çocuklarını veya eğitim seviyesi düşük insanları seçtikleri bilinmektedir. Hatta Daeş gibi uluslar arası eylemler yapan terör örgütleri bu argümanları (*iyi bir gelecek vaadi, para, iş, makam ve rütbe vb.*) vaat ederek, ya da öyle bir algı yaratarak, dünyadaki bir çok ülkeden (*İngiltere, Hollanda gibi gelişmiş ülkeler dahil*) eleman devşirdiği tüm dünyaca malumdur.

2014 yılı insani gelişmişlik endeksinde Türkiye 185 ülke arasında 69'ununcu sırada yer almış olup, henüz gelişmekte olan ülke kategorisinde değerlendirilmektedir. Türkiye insani gelişmesini tamamlamadığı sürece, iç ve dış her türlü terör odaklarının öncelikle yöneleceği hedef teşkil etmeye devam edecektir. O yüzden Türkiye'nin bir an önce kalkınmaya ve eğitime önem vermesi ve bu hususta her türlü yatırımı yapmaktan kaçınmaması elzemdir.

Sonuç olarak bu çalışmada; 94 ülkede yapılan analizler neticesinde iki önemli sonuca ulaşılmıştır. Birinci olarak, ülkelerin kültürel değerleri ile terör arasında kısmi de olsa bir ilişki saptanmıştır. Buna göre ülkelerin güç mesafesi ve zamana yönelik (kısa vade-uzun vade) kültürel değerleri ile terör arasında, düşük ama anlamlı bir ilişki vardır. Bir ülkede güç mesafesi arttıkça (yani yönetim ile halk arasındaki doğrudan iletişim azaldıkça) ve uzun vadeli düşünme/planlama azaldıkça terörden kaynaklanan suçlarda artış görülmektedir.

İkincisi olarak ise, terör suçları ile insani gelişme indeksi arasında kısmi bir ilişki tespit edilmiştir. Bu kapsamda, ülkelerin eğitim düzeyleri ve gelir durumları ile karşılaştıkları terör olayları arasında ters yönlü bir ilişkinin var olduğu tespit edilmiştir.

KAYNAKÇA

Acar, Ü. ve Urhal, Ö. (2007) . **Devlet, Güvenlik, İstihbarat, Terörizm**, Adalet Yayınevi, Ankara.

Blomberg, S.B. ve Rosendorff, B.P. (2006). **A gravity model of globalization, democracy and transnational terrorism**. University of Southern California Law School.

Çukur, C.Ş. (2007). **Kültürel Süreçleri Nitelemek, Ölçmek ve İlişkilendirmek: Karşılaştırmalı Kültürel Yaklaşımlar**, R. Erdem ve C. Ş. Çukur (Ed.), Kültürel Bağlamda Yönetmel-Örgütsel Davranış, Ankara, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 33-87.

Davis, R. D. (2009). **Community Value Above Individualism: A Common Cultural Element In Modern Suicide Bombers**. Air Command and Staff College.

Erkenekli, M. (2011). **Hofstede'nin Kültürel Değerler Modeline Göre Türkiye İle ABD Karşılaştırılması**, *KHO Bilim Dergisi*, C.21, S.2, Ankara.

Hofstede, G. (1984). **Culture's Consequences: International Differences in Work-Related Values**, Beverly Hills CA: SAGE Publications

Hofstede, G. (2001). **Culture's Consequences: Comparing Values, Behaviors, Institutions, And Organizations Across Nations**, Thousand Oaks, CA: SAGE Publications

Hofstede, G. (2015). <<http://geert-hofstede.com/dimensions.html>>.02 Mayıs 2015.

- Huber, W. D. (2001). **Culture and Corruption: Using Hofstede's Cultural Dimensions to Explain Perceptions of Corruption**, Social Science Research Network.
- Global Terrorism Index Report. 2014. **Institute for Economics and Peace** <<http://www.visionofhumanity.org/#/page/our-gti-findings>>.15 Mayıs 2015.
- Günsoy, G. (2005). **İnsani Gelişme Kavramı ve Sağlıklı Yaşam Hakkı**, *Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Dergisi*, Vol.1, No.2, Zonguldak.
- Gürbüz, S. ve Bingöl, D. (2007). **Çeşitli Örgüt Yöneticilerinin Güç Mesafesi, Belirsizlikten Kaçınma, Eriş-Dışıl Ve Bireyci-Toplulukçu Kültür Boyutlarına Yönelik Eğilimleri Üzerine Görgül Bir Araştırma**, KHO Savunma Bilimleri Dergisi. C.13, S.2, Ankara.
- Güzel, C. (2002). **Terörizm, Silinen Yüzler Karşısında Terör**, Ayraç Yayınları, Ankara.
- Kluch, S. P. ve Vaux, A. (2015). **Culture and Terrorism: The Role of Cultural Factors in Worldwide Terrorism (1970–2013)**. *Terrorism and Political Violence*, 0: 1–19.
- Lai, B. (2007). **Draining The Swamp: An empirical examination of the production of international terrorism**. *Conflict Management and Peace Science* 24(4): 297–310.
- Peterka-Benton, D. ve Benton, B. (2014). **Effects of Cultural Collectivism on Terrorism Favorability**. *Journal of Applied Security Research*, 9, 17-40.

- Piazza, J. A. (2011). **Poverty, minority economic discrimination, and domestic terrorism** Department of Political Science. Journal of Peace Research 48(3) 339–353.
- Sıgı, Ü. ve Tıgılı M. (2006). **Hofstede'in Belirsizlikten Kaçınma Kültürel Boyutunun Yönetmel Örgütsel Süreçlere ve Pazarlama Açısından Tüketici Davranışlarına Etkisi**, *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, C.21, S.1. İstanbul.
- Türkiye Barolar Birliğı (2006). **Türkiye ve Terörizm**, Türkiye Barolar Birliğı Yayınları, Ankara.
- UNDP, **2014 İnsani Gelişme Raporu**, <http://www.tr.undp.org.2014.pdf> (25.05.2015).
- Uzun, A. (2003). **Sivil Havacılık Güvenliğı**, Özen Yayımcılık, Ankara.
- Ünalp, A. (2007). **Küresel İşletmeler ve Küresel İşletmelerde Farklılıkların Yönetiminde Kültürel Farklılıkların Önemi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Wiedenhäfer, R.M., Dastoor, B.R., Balloun, J., Sosa-Fey, J. (2007). **Ethno-Psychological Characteristics and Terror-Producing Countries: Linking Uncertainty Avoidance to Terrorist Acts in the 1970s**. *Studies in Conflict & Terrorism*, 30:801–823.
- Yılmaz, M. (2002). **İnsani Kalkınma Politikaları ve Türkiye Üzerine Bir Deneme**, Adnan Menderes Üniversitesi Yayınlanmamış Doktora Tezi, Aydın.